

N:o 3.

Ank. till Riksd. Kansli den 17 Maj 1873, kl. 6 e. m.

Särskilda Utskottets Memorial, med anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, rörande dess Utlåtande i fråga om Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om förändrad anordning i vissa delar af Rikets elementarläroverk.

Genom protokollsutdrag af den 9, 10 och 14 Maj har Utskottet erhållit medom om de beslut, Kamrarne, efter öfverläggning, fattat rörande Utskottets ofvannämnda Utlåtande samt deraf inhemtat:

att Kamrarne stannat i lika beslut rörande punkterna 1, 3, 6—11, 13, 18 mom. a) och b), 19—23, 26, 27 mom. b), 28 och 29 i Utskottets Utlåtande; och har således hvad Utskottet i dessa punkter hemställt blifvit Riksdagens beslut;

men att Kamrarne deremot i öfriga punkter af nämnda Utlåtande fattat olika beslut, på sätt här nedan vidare omförmäles.

Andra punkten, deri Utskottet, med anledning af den i motsvarande punkt af det den Kongl. Propositionen bifogade Statsrådsprotokoll uttalade grundsats, »att undervisningen i språk i skolans nedra klasser inskränkes,»

Bih. till Riksd. Prot. 1873. 8 Saml. 1 Afd. 4 Häft.

tillstyrkt, »att de i denna punkt föreslagna anordningarne må af Riksdagen lemnas utan anmärkning», har i Första Kammaren erhållit följande lydelse: »att denna punkt må af Riksdagen lemnas utan anmärkning», hvaremot Andra Kammaren godkänt Utskottets hemställan.

Dessa Kamrarnes beslut anser Utskottet vara af den beskaffenhet, att de kunna sammanjemkas och hemställer Utskottet i sådant afseende, att Kamrarne måtte förena sig i följande beslut:

att den i andra punkten i Statsrådsprotokollet uttalade grundsats lemnas utan anmärkning.

Fjerde punkten, hvori Utskottet rörande den i motsvarande punkt i Statsrådsprotokollet föreslagna anordning, »att den särskilda slutpröfning i naturalhistorien och det tyska språket, hvilken nu eger rum vid sjette klassens slut, upphör», tillstyrkt, »att hvad i sistnämnda punkt föreslagits, måtte af Riksdagen lemnas utan anmärkning», har af Första Kammaren ändrats till följande lydelse: »att förevarande punkt måtte af Riksdagen lemnas utan anmärkning», hvaremot Andra Kammaren bifallit Utskottets förslag.

Då dessa Kamrarnes beslut gå i ungefärligen enahanda riktning, anser Utskottet, att en sammanjemkning dem emellan bör kunna verkställas samt hemställer fördenskull, att Kamrarne måtte förena sig om följande beslut:

att den i fjerde punkten af Statsrådsprotokollet omnämnda anordning må af Riksdagen lemnas utan anmärkning.

Rörande *femte punkten*, i hvilken Utskottet hemställt, »att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke såsom hufvudämnen kunde bestämmas, på linierna A och B klassiska språk och historia och på reala linien matematik och naturvetenskap» har Första Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit, »att ifrågavarande punkt i Statsrådsprotokollet skulle af Riksdagen lemnas utan anmärkning», hvaremot Andra Kammaren bifallit Utskottets förslag.

På grund häraf och då Kamrarnes sålunda fattade beslut äro väsendt-ligen olika, tillstyrker Utskottet

att femte punkten i Utskottets Utlåtande måtte anses hafva förfallit.

I *tolfte punkten*, hvori Utskottet, i fråga om den i 14:de punkten af Statsrådsprotokollet angifna grundsats, att kursafslutningar anordnas i tredje och femte klasserna, tillstyrkt, »att Riksdagen, med förklarande, att någon anmärkning ej förekommit emot den af Departementschefen i nämnda punkt uttalade grundsatsen, måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla,

att såsom ämne för femte klassens afslutningskurs må i sammanhang med svensk historia upptagas äfven svensk statskunskap,» har Första Kammaren beslutit, att, med afslag å senare delen af Utskottets tillstyrkan, 14:de punkten i Statsrådsprotokollet skulle af Riksdagen lemnas utan anmärkning, samt Andra Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

Med anledning af hvad sålunda förekommit och då de af Kamrarne fattade besluten ej kunna sammanjemkas, tillstyrker Utskottet

att tolfte punkten i dess Utlåtande må anses hafva förfallit.

Uti *fjortonde punkten* hade Utskottet hemställt, att hvad Departementschefen föreslagit derom, att den för intagning i elementarläroverkets första klass bestämda ålder af tio år nedsättes till nio, måtte af Riksdagen lemnas utan anmärkning. Denna hemställan bifölls af Första Kammaren, hvaremot Andra Kammaren stannade i följande beslut: »att, med afslag å Utskottets hemställan, den för intagning i elementarläroverkets första klass bestämda ålder af tio år skulle bibehållas oförändrad.»

Vid detta förhållande hemställer Utskottet,

att fjortonde punkten i Utskottets Utlåtande måtte anses hafva förfallit.

Femtonde punkten. Uti denna punkt hade Utskottet hemställt, »att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke vid de läroverk, som erhålla real-öfverklasser, en lämplig afslutning kunde anordnas äfven i 7:de klassen, och i sammanhang dermed uttala den underdåniga önskan, att den högre realbildningskursen må göras dels fyraårig dels tvåårig». Denna Utskottets hemställan bifölls af Första Kammaren, hvaremot Andra Kammaren, med afslag å nämnda framställning, bifallit Kongl. Maj:ts förslag derom, att realliniens lärokurs vid de högre elementarläroverken med real öfverbyggnad skulle omfatta åtta år.

känd anledning af hvad sålunda förekommit torde Riksdagen finna, att

att femtonde punkten i Utskottets Utlåtande bör anses hafva förfallit.

Uti *sextonde punkten* hade Utskottet föreslagit, att det i 18:de punkten af Statsrådsprotokollet framställda förslag, att ett högsta antal lärjungar för klass bestämmes, måtte af Riksdagen lemnas utan anmärkning. Detta Utskottets förslag har af Första Kammaren bifallits, hvaremot Andra Kammaren afslagit såväl Utskottets hemställan som jemväl hvad Kongl.

Maj:t i motsvarande del föreslagit; och hemställer Utskottet med anledning häraf,

att sextonde punkten i Utskottets Utlåtande måtte anses hafva förfallit.

Uti *sjuttonde punkten* hade Utskottet i fråga om de i 19 och 20 punkterna i Statsrådsprotokollet intagna förslag, »att undervisningen i de nedre klasserna blifver för alla gemensam», samt »att undervisningen i de öfre klasserna meddelas särskildt åt den klassiske och särskildt åt den reala linien», hemställt, att berörda förslag icke måtte till någon anmärkning från Riksdagens sida föranleda. Första Kammaren beslöt, att de i nämnda 19 och 20 punkterna förekommande förslag icke skulle föranleda till någon annan anmärkning från Riksdagens sida, än att desamma ansåges böra erhålla följande lydelse: »19, att i allmänhet undervisningen i de nedre klasserna blifver för alla gemensam, 20, att undervisningen i de öfre klasserna, såvidt sådant utan olägenhet kan ske, meddelas särskildt åt den klassiska och särskildt åt den reala linien.» Andra Kammaren har deremot bifallit Utskottets förslag i oförändradt skick.

Dessa af Kamrarne sålunda fattade skiljaktiga beslut kunna, enligt Utskottets uppfattning, icke sammanjemkas, hvadan Utskottet hemställer, att *sjuttonde punkten* i Utskottets Utlåtande må af Riksdagen anses hafva förfallit.

Beträffande *adertonde punkten*, mom. c, hvaruti Utskottet hemställt, att det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget om förändringen af det tvåklassiga läroverket i Örnköldsvik till treklassigt icke må af Riksdagen bifallas, har Första Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts förslag i afseende på förändringen af nämnda läroverk, hvaremot Andra Kammaren biträdt Utskottets mening.

Då den af Kongl. Maj:t ifrågasatta åtgärden att uppflytta Örnköldsviks tvåklassiga läroverk till ett treklassigt otvifvelaktigt rör en statsutgift, får Utskottet, med anledning af Kamrarnes ofvan omförmälda skiljaktiga beslut i ämnet samt på grund af stadgandet i 65 § Riksdags-ordningen hemställa,

att frågan må genom gemensam votering afgöras.

Och får Utskottet, för den händelse denna dess hemställan vinner bifall, föreslå följande voteringsproposition:

»Den som vill, att det tvåklassiga läroverket i Örnköldsvik skall förändras till treklassigt, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har förslaget om förändringen af det tvåklassiga läroverket i Örnköldsvik till treklassigt icke af Riksdagen bifallits.»

I 24:de punkten föreslog Utskottet, att Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i denna del måtte blifva på det sätt bifallen, »a) att i Stockholm inrättas ett fullständigt reall elementarläroverk med nio ettåriga klasser, hvori dock undervisning meddelas endast i de reala ämnena, samt b) att läroverket i Sundsvall, som nu är femklassigt, tillökas med fyra ettåriga reala öfverklasser.»

Första Kammaren biföll mom. a, men afslog mom. b, hvaremot Andra Kammaren för sin del beslöt, »att Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i denna punkt skulle af Riksdagen på det sätt bifallas, a) att i Stockholm inrättas ett fullständigt reall elementarläroverk med åtta ettåriga klasser, hvori dock undervisning meddelas endast i de reala ämnena, samt b) att läroverket i Sundsvall, som nu är femklassigt, tillökas med tre ett-åriga reala öfverklasser; allt under förbehåll, att vederbörande kommuner åtaga sig att bekosta de för inrättande af ifrågavarande läroverk nödiga lokaler.»

Då en sammanjemkning af dessa beslut icke torde kunna ske, hemställer Utskottet,

att 24:de punkten må anses hafva förfallit.

I 25:te punkten af Utskottets betänkande hemställdes, att Riksdagen ville på sådant sätt bifalla hvad Kongl. Maj:t i motsvarande punkt af Statsrådsprotokollet föreslagit,

»a) att reallinien i de fyra öfre klasserna vid de högre elementarläroverken, med undantag af läroverket i Westervik, indrages;

b) att fyra sjelfständiga ett-åriga real-öfverklasser upprättas vid de högre elementarläroverken, i städerna Örebro, Göteborg, Malmö och Karlskrona; samt,

c) att två ett-åriga reala öfverklasser upprättas vid elementarläroverken i Gefle, Norrköping, Jönköping och Karlstad.»

Med anledning häraf fattade Första Kammaren ett så lydande beslut: »Att Riksdagen, med afslag å 25:te punkten i så väl Kongl. Maj:ts proposition som det Särskilda Utskottets utlåtande, men med godkännande af den grundsats, att reallinien i de öfre klasserna vid en del af läroverken bör indragas, skulle i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t tacktes för näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag om inrättandet af högre realklasser vid ett så stort antal af rikets elementarläroverk, att den reala bildningens behof derigenom må kunna anses behörigen tillgodosedt.» — Andra Kammarens beslut i afseende på denna punkt öfverensstämmer i allo med den Förstas, med undantag deraf att orden »men med godkän-

nande af den grundsats, att reallinien i de öfre klasserna vid en del af läroverken bör indragas,» deri icke förekomma.

Då Utskottet anser dessa beslut vara i allt väsentligt öfverensstämmande, i det äfven af Andra Kammarens beslut framgår, att icke heller denna Kammarer anser reala öfverklasser behöfliga vid alla högre elementarläroverk, anser sig Utskottet böra föreslå att båda Kamrarne förena sig om följande beslut:

att, med afslag å 25:te punkten i så väl Kongl. Maj:ts proposition som det Särskilda Utskottets utlåtande, Riksdagen, som anser, att reallinien i de öfre klasserna vid vissa elementarläroverk kunna indragas, i underdånig skrifvelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes för näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag om inrättande af högre realklasser vid ett så stort antal af rikets elementarläroverk att den reala bildningens behof derigenom må kunna anses behörigen tillgodosedt.

Uti *tjugusjunde punkten, mom. a)* har Utskottet hemställt, »att den af Kongl. Maj:t i nåder föreslagna normalstat icke måtte af Riksdagen fastställas; men att Riksdagen, för läroverkens fortsatta verksamhet och för tillämpning af de i Kongl. Maj:ts nådiga proposition angifna och af Riksdagen antagna eller utan erinran lemnade grunder för ordnande af elementarläroverken, måtte ställa till Kongl. Maj:ts förfogande det för samma läroverk nu utgående reservationsanslag, 1,691,047 R:dr 56 öre, intilldess de förändringar i nuvarande stat, som deraf blifva en följd, kunna varda för Riksdagen framlagda och af densamma pröfvade, äfvensom att Kongl. Maj:t behagade taga under öfvervägande behovet af lönetillökning för elementarläroverkens lärare.» Hvad Utskottet sålunda hemställt har af Första Kammaren bifallits med den förändring att orden: »intilldess de förändringar i nuvarande stat, som deraf blifva en följd, kunna varda för Riksdagen framlagda och af densamma pröfvade» skulle derifrån utgå. Andra Kammaren har jemväl beslutit en dylik förändring i Utskottets förslag, men derjemte emellan orden »måtte» och »till Kongl. Maj:ts förfogande» inskjutit orden: »för år 1874.»

Med anledning deraf, att Kamrarne i de väsentligaste delarne af sina sålunda fattade beslut varit sammanstämmande, och då skiljaktigheten dem emellan endast består deruti, att enligt Första Kammarens beslut icke fastställts någon begränsning i tiden för användande af ofvannämnda till Kongl. Maj:ts förfogande ställda reservationsanslag, under det Andra Kammaren för sin del beslutit, att detsamma endast för år 1874 finge af Kongl. Maj:t till uppgifna ändamålet disponeras, har Utskottet trott, att dessa beslut

lämpligen kunna sammanjemkas samt hemställer fördenskull, att Kamrarne måtte förena sig om följande beslut:

att den af Kongl. Maj:t i nåder föreslagna normalstat icke af Riksdagen fastställas, men att för läroverkens fortsatta verksamhet och för tillämpning under år 1874 af de i Kongl. Maj:ts nådiga proposition angifna och af Riksdagen antagna eller utan erinran lemnade grunder för ordnande af elementarläroverken, dertill under sagda år får användas, det för elementarläroverken bestämda reservationsanslag 1,691,047 R:dr 56 öre, äfvensom att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller, att Kongl. Maj:t behagade taga under öfvervägande behovet af lönetillökning för elementarläroverkens lärare.

I 27:de punkten, mom. c, hemställde Utskottet, »att det belopp, stort 18,250 R:dr, hvilket erfordras till löneförhöjning för så väl öfningslärarne vid de högre elementarläroverken i Luleå och Westervik som för lärarne i sång och teckning vid de fem- och treklassiga läroverken äfvensom för gymnastikläraren vid Piteå femklassiga läroverk, måtte ställas till Kongl. Maj:ts disposition under nästkommande år 1874,» hvilken hemställan af Första Kammaren bifölls oförändrad, men af Andra Kammaren på det sätt, att Kammaren beslöt, »det skulle af de på Åttonde Hufvudtiteln befintliga besparingar å »reservationsanslaget till elementarläroverken,» under år 1874, få användas det af Utskottet för de i detta moment omförmälda ändamål tillstyrkta belopp.»

Då detta moment i Utskottets Utlåtande rör en statsutgift, och Kamrarne derom fattat stridiga beslut, får Utskottet, med stöd af stadgandet i 65 § Riksdags-ordningen samt för utrönande af hvad i detta ämne skall gälla såsom Riksdagens beslut, hemställa,

att frågan må genom gemensam votering afgöras.

Och föreslår Utskottet, för den händelse denna dess hemställan vinner bifall, följande voteringsproposition:

»Den som vill, att det belopp, stort 18,250 R:dr, hvilket erfordras till löneförhöjning för så väl öfningslärarne vid de högre elementarläroverken i Luleå och Westervik, som för lärarne i sång och teckning vid de fem- och tre-klassiga läroverken äfvensom för gymnastikläraren vid Piteå femklassiga läroverk, ställas till Kongl. Maj:ts disposition under nästkommande år 1874, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen beslutit, att af de på Åttonde Hufvudtiteln befintliga besparingar å »Reservationsanslaget till elementarläroverken» under

år 1874 får användas det af Särskilda Utskottet för de i 27 punkten, mom. c af dess Utlåtande N:o 1 omförmälda ändamål tillstyrkta belopp.»

Stockholm den 17 Maj 1873.

På Utskottets vägnar:

Alb. Ehrensvärd.

Reservationer:

af Herrar Grefve *Ehrensvärd*, *Dahm*, *Almqvist* och *Boman*, mot Utskottets hemställan om gemensam voterings anställande, med anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, rörande den ifrågasatta uppflyttningen af Örnköldsviks läroverk; hvarjemte Herr *Rydin* har begärt få antecknadt, att han icke var i Utskottet närvarande då beslutet om nämnda hemställan fattades.

af Herr *A. Rundbäck*: »I 12:te punkten af sitt betänkande N:o 1 har Särskilda Utskottet tillstyrkt, att Riksdagen måtte *dels* förklara att någon anmärkning ej förekommit mot den af Departements-chefen i 14 punkten af Statsrådsprotokollet uttalade grundsatsen om kursafslutningars anordnande i tredje och femte klasserna, och *dels* hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att såsom ämne för femte klassens afslutningskurs måtte i sammanhang med svensk historia upptagas äfven svensk statskunskap. Med afseende på senare delen häraf hafva begge Kamrarne fattat alldeles motsatta beslut, hvadan jag anser hvad i denna del innehålles, hafva förfallit. Då deremot Kamrarne gemensamt fattat i hufvudsaken enahanda beslut med afseende på förra delen, nemligen att omförmälda punkt i Statsrådsprotokollet må lemnas utan anmärkning, hvilket jag således anser vara Riksdagens beslut, får jag värdsamt hemställa,

det nämnda punkt i Statsrådsprotokollet må förklaras vara af Riksdagen lemnad utan anmärkning.»

I ofvanstående reservation instämma Herrar *G. Kolmodin*, *A. Adlersparre*, *O. E. L. Dahm*, *Almqvist*, *J. Gjerling*, *J. Andersson*.

af Herr *Hedin*, hvilken, sedan Utskottet beslutit föreslå gemensam votering i fråga om läroverkets i Örnköldsvik uppflyttning, ansett följdriktigheten påkalla dylikt förslag rörande de ifrågasatta högre realläroverken i Stockholm och Sundsvall.